

Doorbreken van de monotonie - Graduation Plan

Verschillen in stedenbouw, architectuur, materiaal en gebruik
tussen de duplexwoningen in de Couperusbuurt

Doorbreken van de monotonie - Graduation Plan

Verschillen in stedenbouw, architectuur, materiaal en gebruik tussen de duplexwoningen in de Couperusbuurt

Zelda Meeuwsen

studentnummer: 1303112

Westerstraat 50
2613 RJ Delft

+31 619838029
zeldameeuwsen@gmail.com

®MIT afstudeerstudio: Transforming Housing Heritage & Schools
docenten: Lidwine Spoormans, Wido Quist, Nicholas Clarke en Hielkje Zijlstra

Technische Universiteit Delft, Faculteit Bouwkunde

juni 2013

voorpagina: Overzichtsplattegrond duplexwoningen en winkels in Couperusbuurt (uit bouwarchief Stadsdeel Nieuw-West Osdorpplein)

Voorwoord

Een paar jaar na de Tweede Wereldoorlog werden de eerste woningen in Slotermeer opgeleverd als eerste deel van de Westelijke Tuinsteden. Het gebied was ruim opgezet met veel groen. De eerste bewoners waren pioniers in een gebied, dat nog in aanbouw was.

“In een periode, waarin zoveel mensen zaten te springen om een eigen (huur)huis, moet ‘Nieuw-West’ een paradijs zijn geweest, zeker voor hen die jarenlang ingewoond, anderszins woonruimte gedeeld, of in pensions doorgebracht hadden. Dat de woningen klein waren, de buurt saai als de kostwinners naar het werk in de ‘city’ waren en de voorzieningen gebrekkig zal men daarom in die eerste tijd nog niet zo ervaren hebben.” (Bosma en Wagenaar 1995)

Tegenwoordig wordt Slotermeer gezien als een probleemgebied. Er is sprake van achterstand in zowel sociaaleconomisch opzicht, als in de fysieke staat van de woningen en omgeving. Bewoners voelen zich onveilig en klagen over overlast.

Tot 2009 bestond de strategie van woningbouwcorporaties voornamelijk uit het slopen en nieuw bouwen van woningen. Nu ontbreken de financiële middelen hiervoor, maar de noodzaak en het nut van sloop staan ook onder discussie.

De afstudeerstudio ‘Transforming Housing Heritage & Schools’ van de afdeling @MIT van de Faculteit Bouwkunde TU Delft onderzoekt alternatieven voor sloop en nieuwbouw. Door kennis over de geschiedenis en het begrijpen van de complexiteit van het gebied wordt het mogelijk om realistische, economische strategieën te ontwikkelen. Het erfgoed wordt als mogelijkheid gezien in plaats van last. Er worden binnen de afstudeerstudio verschillende buurten en thema’s onderzocht in Slotermeer.

Dit onderzoek en ontwerp zal focussen op de duplexwoningen in de Couperusbuurt. Door het veelvuldig herhalen van dezelfde woning in dezelfde hovenstructuur is een eentonige buurt ontstaan met maar weinig herkenningspunten. Er wordt gezocht naar de kleine verschillen die toch aanwezig zijn om deze vervolgens in te kunnen zetten om de monotonie te doorbreken en een nieuwe aantrekkelijke en prettige woonomgeving te vormen voor de huidige bewoners. Dit Graduation Plan bevat de opzet van het onderzoek en ontwerp.

0.1 Couperusbuurt tijdens bouw (oktober 1953)

Inhoudsopgave

1. Introductie	6
1.1 Persoonlijke motivatie	
1.2 Project	
2. Doelstelling	8
2.1 Probleemstelling	
2.2 Doel en maatschappelijke relevantie	
2.3 Onderzoeksvraag en ontwerpogave	
3. Methodologie	10
3.1 Onderzoeksmethode	
3.2 Ontwerpmethode	
3.3 Synthese en wetenschappelijke relevantie	
4. Planning	12
5. Literatuurlijst	14

0.2 duplexwoningen Couperusbuurt anno 1953 en 2013

1. Introductie

1.1 Persoonlijke motivatie

Op het gymnasium kwam ik voor het eerst in aanraking met renovatie- en herbestemmingsprojecten. Tijdens een excursie in Rotterdam bezochten we de Van Nelle-fabriek. Ik was erg onder de indruk van het gebouw en van de manier waarop de nieuwe functie erin was gepast. In mijn eigen woonplaats, Zwolle, zag ik hoe een ziekenhuis dat jarenlang leeg stond, werd getransformeerd naar een kunstacademie. Op vakantie in Oost-Europa stelde ik me voor wat voor een paleisjes de vervallen huizen waren geweest en hoe ze opgeknapt zouden kunnen worden. Dit wilde ik later gaan doen en bouwkunde bleek de studie, die daarbij hoorde.

Op Bouwkunde leerde ik alle verschillende richtingen kennen; stedenbouw, architectuur, bouwtechnologie en vastgoed. Tijdens het derde jaar kreeg ik voor het eerst een herbestemmingsopgave. Het pakhuis Santos in Rotterdam moest een hotelfunctie krijgen. Dit project vond ik zo leuk, dat ik voor mijn eindproject weer een project van @MIT koos. Hiervoor maakte ik van een gashouder, in de Binckhorst in Den Haag, een cultureel centrum. Doorgaan met @MIT projecten in de master lag voor de hand, maar ik wilde toch graag eerst eens iets anders proberen.

Na Master 1 bij Materialisation vertrok ik voor Master 2 naar Israël. Daar koos ik toch weer voor een herbestemmingsopgave; de transformatie van een ongebruikt treinstation tot een locatie voor startende ondernemers. Nu wil ik graag afstuderen bij @MIT, omdat ik deze projecten mij nog steeds het beste liggen. Ik wil de (verborgen) kwaliteiten in de bestaande gebouwde omgeving zien en deze naar voren

brengen. Daarnaast geloof ik dat het hergebruik van gebouwen in deze tijd veel relevanter is dan nieuw bouwen.

Tot nu toe heb ik vooral ontwerpen gemaakt voor monumentale of unieke gebouwen op bijzondere locaties. Het project Housing Heritage sprak me aan, omdat ik wilde onderzoeken en ontdekken wat er mogelijk is met eenvoudige woningen. Een groot deel van het plangebied, Amsterdam Slotermeer-Oost, zou gesloopt worden, maar door de financiële problemen bij de woningbouwcorporaties gaat dit niet door. Voorlopig gebeurt er dus niets, maar wat er dan in de toekomst wel gaat gebeuren is onduidelijk. Ik denk dat deze tussenfase een mooie kans is om plannen te ontwikkelen.

Dat het onderwerp zo actueel is en dat er echt vraag is naar plannen voor dit gebied, was voor mij een belangrijke reden om voor dit project te kiezen. Het gebied kent sociaaleconomische problemen; hoge werkloosheid, grote concentratie van lage inkomens, onderwijsachterstand bij kinderen, enzovoort. Als architect kan je daar niet direct iets aan doen, maar dit sociale aspect maakt het project voor mij wel extra interessant.

1.2 Project

Westelijke Tuinsteden

Het onderzoek zal zich richten op de duplexwoningen in de Couperusbuurt. De Couperusbuurt ligt in Slotermeer-Oost, ten noorden van de Sloterplas. Slotermeer is onderdeel van de Westelijke Tuinsteden, welke hun oorsprong vinden in Van Eesterens Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) uit 1939. Slotermeer was de eerste wijk uit het plan, die werd gebouwd. Kenmerkend voor het gebied is het vele groen. (Lörzing, Harbers et al. 2008)

Couperusbuurt

In 1952 werden de eerste woningen in de Couperusbuurt gebouwd. De wijk wordt aan drie kanten begrensd door water en in het zuiden door de drukke Burgemeester Röellstraat (figuur 1.1). In de buurt zijn voornamelijk woningen te vinden, maar daarnaast zijn er vier scholen, een moskee en een paar bedrijven en winkels. De woningen zijn onder te verdelen in hoogbouw, eengezinswoningen, portiekwoningen, villa's en duplexwoningen (figuur. 1.2).

Duplexwoningen

Duplexwoningen werden vlak na de Tweede Wereldoorlog gebouwd ten tijde van de woningnood. De woningen bestonden uit een boven- en benedenwoning met een eigen voordeur en een eigen berging. Op deze manier ontstonden er twee kleine woningen (30-40m²), waar een heel gezin in woonde. De gedachte was, dat zodra de woningnood

2. Doelstelling

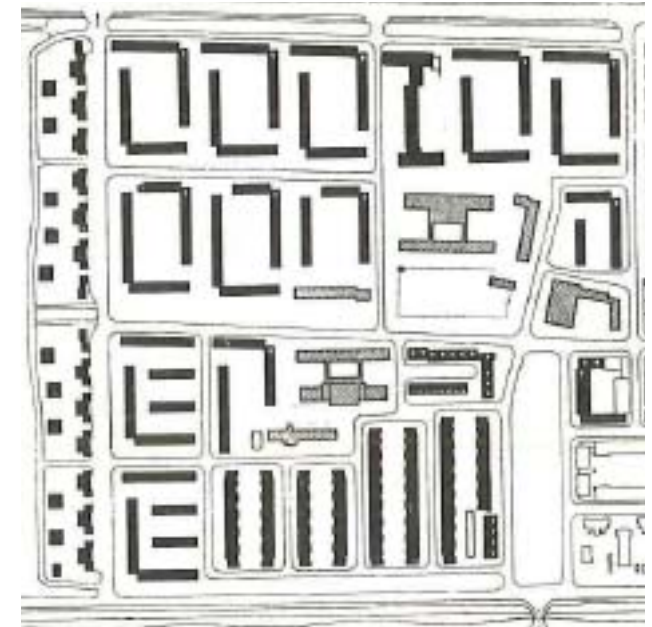
2.1 Probleemstelling

De Couperusbuurt heeft te maken met een aantal problemen, die terug te vinden zijn in veel wederopbouw wijken in Nederland. Er zijn sociaaleconomische problemen, maar ook problemen die direct te maken hebben met de woningen en de inrichting van de buurt.

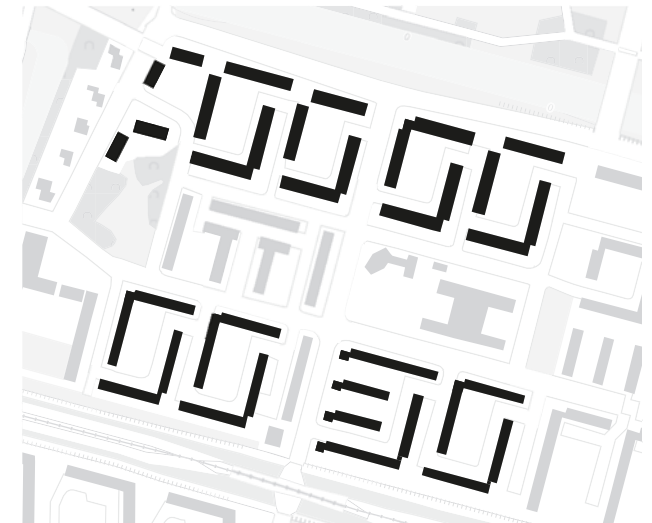
De verkaveling van de Couperusbuurt (figuur 2.2) is gebaseerd op de verkaveling van Tuindorp Frankendaal (figuur 2.1) in Watergraafsmeer. Frankendaal werd in 1952 opgeleverd, twee jaar voor de Couperusbuurt. Cornelis van Eesteren is de stedenbouwkundig ontwerper van beide plannen. De hovenverkaveling in Frankendaal ontstond na een uitgebreide studie, waarin verschillende verkavelingsvormen en bebouwingsintensiteiten werden onderzocht. De verkavelingsvorm ontwikkelde zich van gesloten bouwblokken, via stroken tot hoven, die werden opgebouwd uit twee L-vormen. Een herhaling van hoven zou minder monotoon zijn dan strokenbouw. Van Eesteren schrijft hierover: "In plaats van monotonie is nu, door beheerste herhaling van een motief, rust en harmonie ontstaan." (Eesteren 1952) Ondanks de goede bedoelingen van Van Eesteren om monotonie te voorkomen, is de eerste indruk van de Couperusbuurt toch die van een eentonige herhaling van woningen. Er staan zeshonderd identieke duplexwoningen in de buurt, verdeeld over acht hoven met dezelfde indeling van groen en parkeren. De hoven zijn niet eenvoudig van elkaar te onderscheiden. Het vele groen is de kwaliteit van de buurt, maar nu er weinig kinderen wonen, worden de hoven niet meer gebruikt als speelplaats en liggen ze er verlaten bij. Het groen is kostbaar in

onderhoud en in de dichte bosjes is veel afval te vinden. Een bewoner van de Burgemeester van Tienhovengracht vertelt dat de buurt last heeft van ratten.

Tijdens de wederopbouw was er minder aandacht voor de architectonische kwaliteit van de woningen. "In de naoorlogse jaren werd de architectonische vormgeving in toenemende mate ondergeschikt gemaakt aan de rationaliteit van het industriële denken." (Bosma en Wagenaar 1995) De duplexwoningen hebben een eenvoudige materialisatie en weinig interessante details. Wat opvalt zijn de halfverdiepte bakstenen bergingen naast de entrees van de woningen. Een ander detail is het terugspringende metselwerk tussen de ramen van de boven- en benedenverdieping, maar dit is verdwenen na een renovatie (waarschijnlijk in de jaren '80). Ook zijn de kozijnen vervangen door kunststoffen exemplaren, waardoor de verfijning van de gevel verloren is gegaan. De woningplattegronden werden geoptimaliseerd naar de eisen en wensen van die tijd en passen niet meer bij het huidige gebruik. Er zijn namelijk andere groepen bewoners gekomen. Woonden er eerst hele gezinnen op 34 m², nu zijn het ouderen en studenten. Een andere probleem is de bouwkwaliteit van de woningen. Doordat kwantiteit en snelheid voorop stonden, bleef de bouwkwaliteit soms wat achter. Ook zijn de ideeën over comfort en duurzaamheid sterk veranderd. Na bijna zestig jaar zijn de duplexwoningen toe aan vervanging of een grondige renovatie.

2.1 Verkaveling Frankendaal (uit Forum 1952)

2.2 Verkaveling Couperusbuurt

2.2 Doel en maatschappelijke relevantie

De Couperusbuurt (Slotermeer Zuid) is onderdeel van de Westelijke Tuinsteden. De Westelijke Tuinsteden behoren tot de 40 aandachtswijken (krachtwijken), waarin de Rijksoverheid sinds 2007 extra investeert. De wijken hebben allemaal te maken met een combinatie van problemen. Zo is er een hoge concentratie van gevallen van schooluitval, (jeugd)werkloosheid, gezondheidsachterstanden, criminaliteit en gevoelens van onveiligheid (VROM 2007). Er is ook sprake van een imagoprobleem, doordat de wijken vaak negatief in het nieuws verschijnen. Mensen gaan niet graag in deze wijken wonen, waardoor alleen mensen met lange inkomens zich er vestigen vanwege de lage huren.

In de Couperusbuurt wonen veel ouderen en er is een groep nieuwe, jongere, bewoners. Sinds een paar jaar worden alle vrijkomende woningen via Kamernet aan studenten verhuurd. Inmiddels wonen er ongeveer 170 studenten in de buurt. Een punt van zorg bij de ouderen is dat ze geïsoleerd raken. Er worden daarom activiteiten georganiseerd om dit te voorkomen (Buurtpraktijk 2013). Veel oudere bewoners menen dat de buurt sterk achteruit gaat en voelen zich onveilig. Ze klagen over het grote aantal inbraken en over de jonge bewoners, die, in hun ogen, geen verantwoordelijkheid nemen voor de woning en omgeving.

In het onderzoek en ontwerp zal er ook aandacht zijn voor deze thema's. Er wordt gekeken naar de manier waarop bewoners gebruik maken van hun woning. Welke veranderingen worden door bewoners aangebracht aan hun

woningen en de omgeving? Achter een verandering zit een bepaalde behoefte van de bewoner. Deze informatie wordt in het ontwerp gebruikt om de achterliggende behoefte verder te faciliteren. Er zal getracht worden een ontwerp te maken, dat aansluit bij de behoeften van de verschillende bewonersgroepen, waardoor deze zich prettig voelen in de wijk. Dit moet leiden tot een hogere waardering van de bewoners voor hun buurt. Als de bewoners tevreden zijn, dan is dit een eerste stap in het verbeteren van het imago van de buurt. Wanneer de woningen, de buurt en het imago van de buurt zijn verbeterd, zullen nieuwe bewoners niet alleen aangetrokken worden door de lage huren, maar ook door de kwaliteit van de buurt.

In december 2009 werd het vernieuwingsplan voor Slotermeer-Zuid vastgelegd (Stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer 2010). Volgens dit plan zouden alle duplexwoningen worden gesloopt, waarna er nieuwbouw zou komen. Echter, door de crisis gaat dit plan voorlopig niet door. De eigenaar van de duplexwoningen, woningcorporatie Stadgenoot, heeft in de jaren van de sloopplannen geen investeringen meer gedaan in de woningen, maar onderhoudt de woningen nu weer tot 'basiskwaliteit' (Stadsdeel Nieuw-West 2012). Het is nog onbekend of de woningen over een paar jaar alsnog gesloopt zullen worden. Deze situatie biedt de kans om nieuwe ideeën te ontwikkelen. Kleinschaligere plannen die eenvoudig uitvoerbaar zijn met een kleine investering. Dit kunnen tijdelijke plannen zijn (uitgaande van sloop over een paar jaar) of plannen, die de levensduur van de woningen met tientallen jaren verlengen.

Het onderzoeks- en ontwerpdoel is om met zo'n plan te komen; een alternatief voor sloop en nieuwbouw. Met beperkte ingrepen zal geprobeerd worden de monotonie in de wijk te doorbreken en herkenbare woningen te maken, die passen bij de hedendaagse eisen en wensen van bewoners.

2.3 Onderzoeksvraag en ontwerpopgave

Onderzoeksthema:
Doorbreken van de monotonie

Onderzoeksvraag:
"Wat zijn de verschillen in stedenbouw, architectuur, bouwtechniek en gebruik van de duplexwoningen in de Couperusbuurt en hoe kunnen deze bijdragen aan het doorbreken van de monotonie?"

Deelvragen:

- Wat is de betekenis van monotonie in de architectuur? (hoofdstuk 2)
- Welke verschillen zijn aanwezig tussen de duplexwoningen op het gebied van:
 - stedenbouw (hoofdstuk 3)
 - architectuur (hoofdstuk 4)
 - bouwtechniek (hoofdstuk 5)

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksmethode

Het onderzoek begint met een oriëntatie. De locatie wordt bezocht. De eerste indrukken worden vastgelegd in woord en beeld en er wordt algemene literatuur en informatie gezocht over de verschillende buurten in Slotermeer-Oost. Door lezingen en gesprekken wordt beter duidelijk wat de thema's zijn, die in de wijken spelen. Op basis van de eerste indrukken en de verzamelde informatie wordt een specifieke wijk en thema gekozen. Nu wordt ook de onderzoeksvraag geformuleerd.

Bij de analyse wordt gebruik gemaakt van de matrix, die door Lidwine Spoormans en Wido Quist (Quist 2013) is voorgesteld (figuur 3.1). Hierin staan de drie schaalniveaus: stedenbouw, architectuur en technieken vermeld en verschillende fases: voor de bouw, eerste gebruik, aanpassingen, huidige gebruik en toekomst. Omdat er gezocht wordt naar de verschillen tussen de duplexwoningen, ligt bij het invullen van de matrix hier de nadruk op. Verschillen kunnen zich voordoen op alle schaalniveaus en tussen de tijden. Er wordt ook gelet op verschillen in gebruik. Gebruik is niet direct terug te vinden in de matrix, maar kan gezien worden als een vierde schaalniveau (figuur 1.5). Uit tekenen van gebruik en aanpassingen, die door bewoners hebben aangebracht, kunnen achterliggende behoeftes worden afgeleid. Aangezien het thema van het onderzoek 'monotonie' is, zal dit begrip bestudeerd moeten worden. Wat is monotonie, waarom wordt wederopbouwarchitectuur ermee geassocieerd en hoe wordt ermee omgegaan in renovatieprojecten? De informatie voor het onderzoek wordt verkregen uit archieven, gesprekken en door locatie- en literatuuronderzoek.

Medestudent Sanne Knoll doet eveneens onderzoek naar de Couperusbuurt, maar heeft daarbij als thema 'sociale veiligheid'. De onderzoeksmethode verschilt op meerdere punten. Sanne gebruikt de richtlijnen uit het 'Handboek voor Veilig Ontwerp en Beheer' om de Couperusbuurt te toetsen op het thema veiligheid. Hiermee worden de zwakke punten in de buurt in kaart gebracht. Het ontwerp is er vervolgens op gericht om deze punten door middel van een interventie te versterken.

3.2 Ontwerpmethode

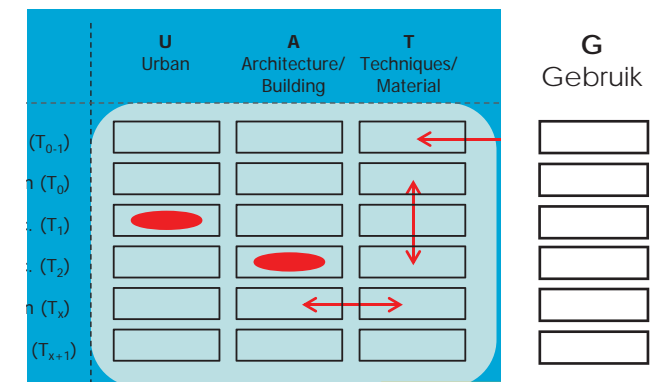
Figuur 3.2 geeft een algemeen beeld van een ontwerpproces (Lawson 2005). Het begint met analyseren, dan volgt de synthese, waarbij er gezocht wordt naar een oplossing voor het probleem, waarna er een evaluatie plaats vindt. In de meeste gevallen verloopt het proces echter niet zo rechtlijnig, omdat bijvoorbeeld een extra analyse moet plaatsvinden of de oplossing niet geschikt blijkt. Daarom zijn er allemaal pijlen getekend, die terugkoppelen naar een eerdere fase.

Vervolgens gaat Lawson nog een stap verder door te stellen, dat dit beeld ook nog te gestructureerd is. De fases verlopen niet netjes na elkaar, maar er worden sprongen heen en weer gemaakt. Figuur 3.3 laat zien hoe het ontwerpproces een verbinding is tussen probleem en oplossing. Analyse, synthese en evaluatie zijn onderdeel van dit ontwerpproces en vinden door en naast elkaar plaats.

De ontwerpmethode voor dit project is weer gegeven in figuur 3.4. Bij de verschillende fases horen bepaalde technieken en middelen. De fases worden vaak afgesloten met een presentatie en evaluatiemoment. De fases volgen elkaar op, maar er vindt ook regelmatig een terugkoppeling plaats, waarbij het ontwerp wordt getoetst aan de uitgangspunten.

Dit schema lijkt op het algemene ontwerpproces, zoals door Lawson beschreven. Er wordt naar gestreefd om zo rechtlijnig mogelijk door te werken om geen vertraging op te lopen. Zoals Lawson echter ook schrijft, is dit meestal geen realistische situatie en zal de werkelijke situatie waarschijnlijk meer lijken op figuur 3.3.

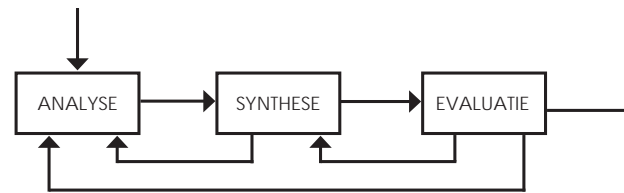
Tijdens het onderzoek wordt gezocht naar verschillen en tekenen van gebruik, omdat deze een behoefte van de bewoner verbeelden. Hieruit worden de thema's gehaald, waar het ontwerp zich op zal richten. De interventie(s) moeten de monotonie in de buurt doorbreken en de woningen en buurt beter laten

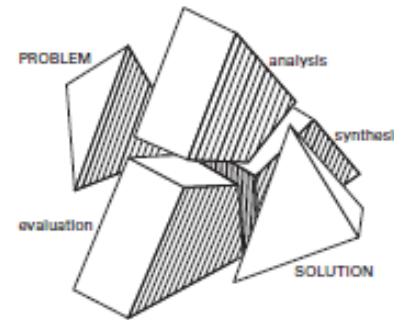
3.1 Onderzoeksmatrix; gebruik als vierde schaal

aansluiten op de behoeften van de bewoners. Er zal steeds terug gekeken worden naar de analyseresultaten en uitgangspunten.

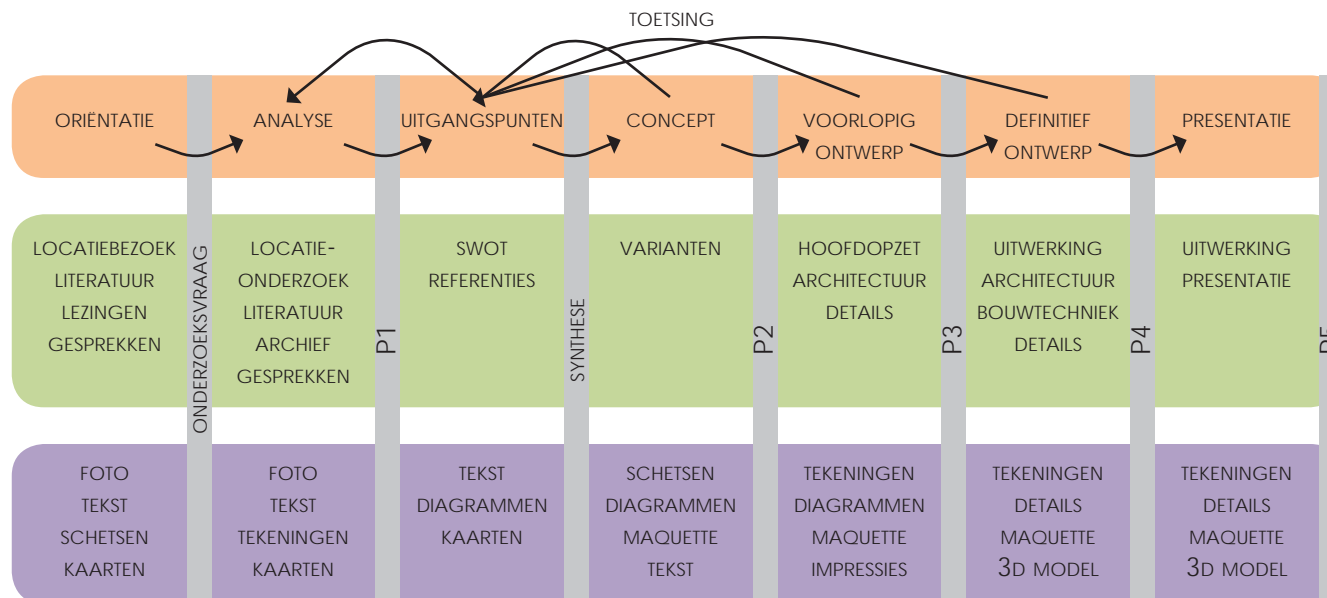
Er zal veel voor- en achteruit worden gegaan in het ontwerpproces. De verbeelde methode (figuur 3.4) dient echter als houvast en zal helpen het overzicht te bewaren.

3.2 Algemeen ontwerpproces (Lawson 2005)

3.3 Van probleem naar oplossing via ontwerpproces (Lawson 2005)

3.4 Onderzoeks- en ontwerpproces

3.3 Synthese en wetenschappelijke relevantie

Terecht of niet; wederopbouw wijken hebben het imago van saai en monotoon. De studie "Krachtwijken met karakter" van het Planbureau voor de Leefomgeving (Lörzing, Harbers et al. 2008) ging op zoek naar (stedenbouwkundige) potenties van probleemwijken, waaronder de Westelijke Tuinsteden. Monotonie wordt een probleem genoemd, dat ontstaat bij het veelvuldig herhalen van stedenbouwkundige clusters. Een mogelijke oplossing is het accentueren van verschillen. Dit onderzoek naar verschillen in de monotone Couperusbuurt ligt in lijn met het advies van het Planbureau. Het onderzoek is toepasbaar op alle (wederopbouw)wijken, die gekenmerkt worden door monotonie.

Versillen ontstaan tijdens het ontwerp, maar ook door bijvoorbeeld aanpassingen door bewoners. Tijdens het onderzoek wordt er gelet op deze tekenen van gebruik. Er wordt gezocht naar een verklaring voor de verschillen en de achterliggende behoefte van de bewoner. In het ontwerpproces wordt deze informatie gebruikt om woningen aan te passen aan de behoeften. Deze aanpak kan generiek toegepast worden bij sociale huurwoningen.

Tijdens het onderzoek wordt specifiek gekeken naar duplexwoningen. De onderzoeks- en ontwerpmethode zullen echter toepasbaar zijn op alle rijtjeswoningen in een hofstructuur.

De huidige crisis vraagt om een alternatief voor sloop en nieuwbouw. Dit onderzoek en ontwerp zijn een voorbeeld van zo'n alternatief, dat qua opzet ook op andere plekken toepasbaar is.

4. Planning

MSc 3 voorjaar 2013

	3.1 11-feb	3.2 18-feb	3.3 25-feb	3.4 4-mrt	3.5 11-mrt	3.6 18-mrt	3.7 25-mrt	3.8 1-apr	3.9 8-apr	3.10 15-apr
Studio	locatie bezoek, lezingen, literatuur verzamelen	keuze buurt en thema, onderzoeksvraag	onderzoeksvraag, -aanpak, analyse buurt	analyse en onderzoek verschillende schalen en tijden	presentatie, archief en locatie onderzoek, analyse	analyse volgens matrix, verdere verdieping thema	sterkte/zwakte analyse, ontwerprichting	P1 presentatie	thesisplan verbeteren	thesisplan verbeteren
Thesis plan		college	college, taak week 3.4	personal motivation, planning, res. theme, approach	taak week 3.6	problem statement, res. question, soc. & sci. relevance	thesisplan schrijven	thesisplan without P1 research report	thesisplan cijfers en opmerkingen, research report	final thesisplan + P1 research report hardcopy @ RMIT studio
Heritage Development	college	college	college	college	college	college	college		essay schrijven	essay schrijven
Geschiedenis scriptie	informatie verzamelen	informatie ordenen, afspraken maken	spreekuur, archief bezoeken	interview architect, dossier compleet	scholen bezoeken, tekeningen maken	spreekuur, tekst schrijven, tekeningen aanpassen	concept versie, tekst schrijven, opmaken	geschiedenis scriptie inleven		

	4.1 22-apr	4.2 29-apr	4.3 6-mei	4.4 13-mei	4.5 20-mei	4.6 27-mei	4.7 3-jun	4.8 10-jun	4.9 17-jun	4.10 24-jun	4.11 1-jul	
Studio	eerste ontwerptideeën, referenties	verschillende concepten/strategieën ontwikkelen	Italië	ontwerp masterplan, stedenbouw en architectuur	ontwerp stedenbouw, architectuur en materiaal	ideeën toetsen aan onderzoeksresultaten, plattegronden	tussenpresentatie ontwerp tekeningen en maquette	verdere uitwerking ontwerp, samenhang	P2		verbeteringen en aanvullingen	verbeteringen en aanvullingen
Thesis plan			Italië				redesign report	redesign report	P2			
Heritage Development	essay schrijven	essay Heritage Development	Italië						P2			
	controle P2											

MSc 4 najaar 2013

	1.1 2-sep	1.2 9-sep	1.3 16-sep	1.4 23-sep	1.5 30-sep	1.6 7-okt	1.7 14-okt	1.8 21-okt	1.9 28-okt	1.10 4-nov	
Studio	concept verder uitwerken, start bouwtechniek	ontwerp op alle schalen; nadruk op stedenbouw	ontwerp op alle schalen; nadruk op plattegrond en doorsnede	ontwerp op alle schalen; nadruk op gevels	ontwerp op alle schalen; nadruk op materialen	ontwerp op alle schalen; nadruk op details, bouwtechniek	voorlopig ontwerp	presentatie tekeningen en maquette	P3	verbeteringen en aanvullingen	
	2.1 11-nov	2.2 18-nov	2.3 25-nov	2.4 2-dec	2.5 9-dec	2.6 16-dec	23-dec	2.7 6-jan	2.8 13-jan	2.9 20-jan	2.10 27-jan
Studio	uitwerken plattegronden, doorsnedes, gevels	uitwerken details	definitief ontwerp	presentatie tekeningen en maquette	P4	verbeteringen en aanvullingen	Kerstvakantie	presentatie tekeningen en maquette	presentatie tekeningen en maquette	presentatie tekeningen en maquette, reflectie	P5

5. Literatuurlijst

Literatuur

Boeken

Boeijenga, J. en J. Mensink (2008). *Vinex atlas*. Rotterdam, 010 Publishers.

Bosma, K. en C. Wagenaar (1995). *Een geruisloze doorbraak; de geschiedenis van architectuur en stedenbouw tijdens de bezetting en de wederopbouw van Nederland*. Rotterdam, NAI Uitgevers.

Griep, J. L. en J. A. van Houtte (1976). *De Grote Oosthoek encyclopedie en woordenboek*. Utrecht, Oosthoek.

Lawson, B. (2005). *How designers think the design process demystified*. Amsterdam, Elsevier.

Lörzing, H., A. Harbers, S. Schluchter and Planbureau voor de Leefomgeving (2008). *Krachtwijken met karakter*. Rotterdam, NAI Uitgevers.

Pijpekamp, A. v. d. en B. Jansen (2003). *A. Eibink (1893-1975), J.A. Snellebrand (1891-1963) de lange weg van de Amsterdamse School tot Forum*. Rotterdam, Stichting Bonas.

Presentaties

Ham, S. v. d. (2010). *Kunnen mensen leven in een stad zonder architectuur? Hoe psychologie en architectuur verbonden zijn. 'Geen architectuur'*. Technische Universiteit Eindhoven.

Quist, W. (2013). *Transforming Housing Heritage & Schools; Research in @MIT Studio MSc 3 (& MSc 4)*. R. m. (Q1).

Artikelen en rapporten

Blom, A. (2012). "Erfgoed van de wederopbouw wijken." *Agora*(2): 17-19.

Eesteren, C. v. (1952). "Frankendaal: een woonbuurt in de Watergraafsmeer te Amsterdam." *Forum* 6/7: 187-193.

Guinée, A. (2002). "Groene vooruitgang; buitenruimte, groenstructuren en de leefbaarheid van naoorlogse woonwijken." *Blauwe Kamer; tijdschrift voor landschapsonwikkeling* 5: 20-25.

Haverkamp, G. (2001). "Monotonie te lijf; Princenhof, Bovenkarspel." *Aedes Magazine*(18): 63.

Hebly, A. (2012). "Naar een natuurlijke men- ging." *Agora*(2): 10-13.

Jap Sam, E. (2000). "Schakelen en stapelen; woningbouw Amsterdam Slotervaart." *Bouw* 55(7): 48-51.

Koevoet, M. en stadslandschappen (2008). *Waar het water geen naam heeft*.

Lamme, J. E. (1994). "Huis met historie - Gerrit Tuynman, meester-tekenaar van Grand Hotel Gooiland (1895-1994)." *Eigen Perk* 3: 141-145.

Loeff, K., L. van Meijel en P. Opmeer (2002). *Categoriaal onderzoek wederopbouw; Scholen, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*.

Lupi, T. en F. Wassenberg (2012). "De waarde van wederopbouw wijken." *Agora*(2): 36-37.

Ministerie van VROM (2007). *Actieplan Krachtwijken - Van Aandachtswijk naar Krachtwijk*. Den Haag.

Naoorlogs Bouwen in Overijssel. Zwolle.

Oversticht, H. (2009). *Wegwijzer wederopbouw - Toekomst voor wederopbouw wijken*

Panman, D. (1994). "Maximale keuzevrijheid bij duurzame renovatie; Winterswijk doorbreekt monotoon straatbeeld." *Bouwwereld*(1): 34-35.

Stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer (2010). *Ver-nieuwing Slotermeer*. Amsterdam.

Archieven

Beeldbank Amsterdam
Beeldbank Noord-Hollands archief
Bouwarchief Stadsdeel Nieuw-West Osdorpplein

Websites

Buurtpraktijk. (2013). "Slotermeer Zuid – Amsterdam." Bezocht 1 april 2013, op <http://buurtpraktijk.nl/slotermeer-zuid-amsterdam/>.
Stadsdeel Nieuw-West (2012). "Couperusbuurt." Bezocht 1 april 2013, op http://www.nieuwwest.amsterdam.nl/wonen_en/de-9-wijken-van/slotermeer-oost/stedelijke/couperusbuurt/.

Afbeeldingen

Alle afbeeldingen zijn gemaakt door Zelda Meeuwsen met uitzondering van:

voorpagina Bouwarchief Stadsdeel Nieuw-West
Osdorpplein, dossiernummer 10835

0.1 Beeldbank Amsterdam, afbeeldingsbestand
5293FO001644

0.2 Beeldbank Amsterdam, afbeeldingsbestand
5293FO006131 en 5293FO006132

2.1 (Forum 1952)

3.1 (Quist 2013)

3.2 (Lawson 2005)

3.3 (Lawson 2005)